

alg 12/6716

**Omgevingsdienst
regio Utrecht**

 Bezoekadressen:
 Straatweg 66a, Breukelen
 Laan van Vollenhove 3211, Zeist

 Postadres:
 Postbus 461, 3700 AL Zeist

 t 030 - 69 99 500
 f 030 - 69 99 599

 info@odru.nl
 www.odru.nl

 kvk 55523544
 btw NL851750126B01
 iban NL35 BNGH 0285 1555 71

 Gemeente Rhenen
 Dhr. J. Van Maanen
 Postbus 200
 3912 AE, RHENEN

Gemeente Rhenen	Nr. 2-09/535
Werkproces	
24 OKT 2012	
Team	Raad B

Zeist, 17 oktober 2012

Ons kenmerk:

RHE1209.S001/ 332

Behandeld door:

M. Siebelink

VERZONDEN 17 OKT. 2012**Onderwerp:**
 Advies evaluatie metaaldetectie-onderzoek Grebbeberg te
 Rhenen (N225).

Geachte heer van Maanen,

 Samen met deze brief ontvangt u ons advies over het evaluatie- en selectierapport metaaldetectie-
 onderzoek Grebbeberg te Rhenen (N225).¹

Wij onderschrijven het advies van RAAP om de loopgraaf langs de N225 middel een opgraving veilig te stellen en de rest van het plangebied N225 kan vrijgeven worden voor de geplande ontwikkeling. Ten behoeve van het archeologisch onderzoek dient een archeologisch Programma van Eisen te worden opgesteld. Dit dient door het bevoegd gezag te worden goedgekeurd.

 Voor meer informatie kunt u contact opnemen met onze regio-archeoloog de heer P. de Boer, telefoon
 030 6999562.

Hoogachtend,

 ir. N. Hanselaar MBM
 Directeur

bijlage: Advies evaluatierapport Rhenen N225.

¹ Wijnen, J., 2012: *Evaluatie- en selectierapport. Metaaldetectie-onderzoek naar mobilia uit de Tweede Wereldoorlog op de Grebbeberg te Rhenen (N225), gemeente Rhenen.* (RAAP), Leiden

ADVIES

Beoordeling rapport

aan Gemeente Rhenen
Dhr. J. Van Maanen

beoordeling door Dhr. P. de Boer

telefoon 030 - 69 99 562

datum 17 oktober 2012

kenmerk RHE1209.S001/ 333

aantal pag. 2

bijlagen. 1. Concept rapport met opmerkingen
2. Brief selectieadvies RAAP

Bezoekadressen:
Straatweg 66a, Breukelen
Laan van Vollenhove 3211, Zeist

Postadres:
Postbus 461, 3700 AL Zeist

t 030 - 69 99 500
f 030 - 69 99 599

info@odru.nl
www.odru.nl

kvk 55523544
btw NL851750126B01
iban NL35 BNGH 0285 1555 71

Rapport Bureauonderzoek en Inventariserend VeldOnderzoek door middel van karterende boringen

titel Wijnen, J., 2012: *Evaluatie- en selectierapport. Metaaldetectie-onderzoek naar mobilia uit de Tweede Wereldoorlog op de Grebbeberg te Rhenen (N225), gemeente Rhenen. (RAAP), Leiden.*

locatie Grebbeberg te Rhenen (N225)

uitgevoerd door RAAP Archeologisch Adviesbureau

datum Juni 2012

rapportnummer -

in het kader van Uitbreiding van een parkeerplaats en het aanleggen van een fietspad

naam opdrachtgever Provincie Utrecht

Inleiding

In opdracht van de Provincie Utrecht heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau van januari tot maart 2012 een metaaldetectie-onderzoek uitgevoerd naar mobilia uit de Tweede Wereldoorlog op de Grebbeberg, langs het tracé van de N225 ten oosten van Rhenen ten behoeve van een nieuw fietspad en in het plangebied voor de uitbreiding van de parkeerplaats bij de Erebegraafplaats. Aangezien de voorgenomen werkzaamheden de eventuele archeologische resten in het plangebied kunnen verstoren, was dit onderzoek noodzakelijk.

Doelstelling

Dit type onderzoek is in Nederland nog niet eerder op deze manier uitgevoerd en het is daarom te bezien als een pilot-studie. Deze evaluatie heeft dan ook als doel de uitwerking van het archeologisch onderzoek te plannen en te (her)begroten.

Resultaten

In totaal zijn in het onderzoeksgebied 1954 vondsten gedaan met een totaalgewicht van 76,0 kilogram. Dit is inclusief niet-vraagstelling gerelateerde vondsten. Dit is meer dan verwacht. Het aandeel van aan de Tweede Wereldoorlog gerelateerde vondsten daarbinnen is eveneens groot en groter dan verwacht. Een groot deel van het materiaal uit de Tweede Wereldoorlog bestaat uit granaatscherven en lege hulzen.

Akkoord:

De materiaalcategorieën beslaan een groot deel van alle bekende veelgebruikte metaallegeringen: ijzer en staal, koper en koperlegeringen, zink, tin, aluminium, lood, etc. De conservering van het materiaal is zeer wisselend, van goed tot zeer matig.

Na een verdere interpretatie van het materiaal is het mogelijk op alle vragen die gesteld zijn in het PvA antwoord te kunnen geven.

Het blijkt dat in het eerste uitwerkingsplan te weinig rekening is gehouden met de kosten voor conservering en uitgebreidere uitwerking.

Beoordeling

Het onderzoek is KNA-conform en door een gecertificeerd bedrijf uitgevoerd. Dit is slechts een tussentijdse evaluatie. Wij onderschrijven de voorlopige conclusies en op basis hiervan kan het uiteindelijke rapport verder uitgewerkt worden.

Advies

Voorgesteld wordt om het definitieve evaluatie- en selectierapport door het bevoegd gezag te laten vaststellen. Wij onderschrijven het advies van RAAP om de loopgraaf langs de N225 middel een opgraving veilig te stellen en de rest van het plangebied N225 kan vrijgeven worden voor de geplande ontwikkeling.

Ten behoeve van het archeologisch onderzoek dient een archeologisch Programma van Eisen te worden opgesteld. Dit dient door het bevoegd gezag te worden goedgekeurd.

Kopie met opmerkingen MZOU 16-05-2012 *RB*

①

Evaluatie- en selectierapport

Metaaldetectie-onderzoek naar mobilia uit de Tweede Wereldoorlog op de Grebbe-
berg te Rhenen (N225), gemeente Rhenen

Datum:	19 januari t/m 2 maart
CIS-code:	50198
Projectcode:	UTFI8
Rapporteur	Jobbe Wijnen
Versie	1.0
Goedkeuring senior-archeoloog (intern)	Ivar Schute
Goedkeuring opdrachtgever	Dhr W. Spekkink Projectmanager Datum: Handtekening:
Goedkeuring bevoegd gezag <i>gem. Rhenen.</i>	Mw I. de Jongh –Lempke MA, Adviseur Archeologie Provincie Utrecht Datum: Handtekening:

1 Inleiding

In opdracht van de provincie Utrecht heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau van januari tot maart 2012 een metaaldetectie-onderzoek uitgevoerd naar mobilia uit de Tweede Wereldoorlog op de Grebbeberg, langs het tracé van de N225 ten oosten van Rhenen en in het plangebied voor de uitbreiding van de parkeerplaats bij de Erebegraafplaats. Aangezien de voorgenumen werkzaamheden de eventuele archeologische resten in het plangebied zullen verstoren, was dit onderzoek noodzakelijk. Dit type onderzoek is in Nederland nog niet eerder op deze manier uitgevoerd en het is daarom te bezien als een pilot-studie.

In deze evaluatie wordt een eerste overzicht gegeven van de resultaten van het veldonderzoek op basis van de technische uitwerking (de kosten hiervoor zijn opgenomen in de offerte). De evaluatie heeft als doel de verdere uitwerking van het onderzoek te plannen en te (her)begroten. De vondsten worden beoordeeld op hun potentie voor het beantwoorden van de in het PvE gestelde vragen.

Op basis van deze beoordeling wordt een voorstel gedaan voor het detailniveau van de verdere uitwerking, welke vondsten en monsters door specialisten worden uitgewerkt en welke vondsten eventueel definitief worden verwijderd. Op basis van dit evaluatie- en selectierapport neemt het bevoegd gezag (de Provincie Utrecht) een beslissing.

gemeente Rhenen

Het veldwerk is uitgevoerd van 19 januari t/m 2 maart 2012. Contactpersoon voor de opdrachtgever was dhr. W. Spekkink en het bevoegd gezag werd vertegenwoordigd door mevr. I. de Jongh-Lempke.

dhr. P.C. de Boer

milieu dienst Zuidoost-Utrecht

2 Toelichting op evaluatie- en selectierapport (KNA versie 3.1 specificatie OS12)

De evaluatie heeft als doel de uitwerking van het archeologisch onderzoek te plannen en te (her)begroten. Het is daarvoor van belang dat vondsten zijn beoordeeld op hun potentie voor het beantwoorden aan de in het PvE gestelde vragen.

Op basis van deze beoordeling wordt besloten welke vondsten, grondsporen en monsters worden uitgewerkt. Ook kunnen afspraken worden gemaakt over de omgang met bijzondere of niet in het PvE of ontwerp voorziene (en daarmee doorgaans niet begrote) vondsten.

In het evaluatierapport kan een globaal antwoord op de vraagstelling opgenomen worden; niet alleen een indicatie of het mogelijk is de onderzoeksvragen te beantwoorden, maar ook alvast een eerste indruk te geven en in hoeverre dit afwijkt van de verwachting voorafgaand aan het onderzoek.

De evaluatiefase is ook het moment waarop voor het eerst nauwkeurig kan worden geschat hoeveel materiaal ter deponering zal worden aangeboden. De schatting van de hoeveelheid te deponeren materiaal dient aan het aangewezen depot te worden doorgegeven.

3 Werkzaamheden

Omvang en aantal zoek-vakken

In totaal zijn over de as van het tracé van het aan te leggen fietspad aan de noordzijde van de weg 31 zoek-vakken uitgezet van 2 m breed en 25 m lang. Daarnaast is de locatie van de aan leggen parkeerplaats als één zoek-vak aangehouden. Aan de zuidzijde van de weg zijn 19 vakken uitgezet. Voorafgaand aan het veldwerk is (op basis van het bureauonderzoek) vastgesteld dat een aantal vakken met hoge intensiteit zou worden afgezocht. Het gaat om de vakken A1 t/m A2 aan de noordzijde, en B4 t/m B7 aan de zuidzijde. In afwijking op het PvE zijn een aantal vakken niet, of niet uniform afgezocht vanwege de terreinomstandigheden. Dit betreft de vakken A11 en B17. De parkeerplaats is wel afgezocht, maar door aanwezige dichte begroeiing is de vakindeling losgelaten. De vakken A12 t/m A31 bevinden zich in het talud van de weg en zijn effectief iets smaller dan 2 m. Zie voor een overzicht tabel 1.

Vakken	Aantal en nummers
Totaal aantal vakken noordzijde	31 nrs A1 t/m A31
Hoogintensief onderzocht	2 nrs A1 en A2
Niet onderzocht	1 nr A11
Totaal vakken aan de zuidzijde	19 nrs B1 t/m B19
Hoogintensief onderzocht	4 nrs B4 t/m B7
Niet volledig onderzocht	1 nr B17 (zeer hoog opgebrachte humus-laag)
Parkeerplaats	1 'parkeerplaats' van ongeveer 50x50 m)
Totaal aantal onderzochte vakken (exclusief parkeerplaats)	49
Totaal onderzocht oppervlakte (exclusief parkeerplaats)	Ongeveer 2450 m ²

Tabel 1. Overzicht zoekvakken.

*afb. zoekvakken
op huidige
topografie
tevoegen*

Verzamelen van de vondsten

Voor het verkrijgen van een adequaat kwantitatief overzicht ten behoeve van de vraagstelling zijn *alle* detectorvondsten per zoekvak verzameld, zonder veldselectie, dus ongeacht de aard van de vondst. Dit betekent dat ook contemporaine vondsten die niet de vraagstelling betreffen zijn verzameld om mee te wegen in het kwantitatief aandeel van het totaal aantal vondsten uit de tweede wereldoorlog.

4 Evaluatie

met detectieonderzoek.

De opgraving had tot doel alle aanwezige sporen, structuren en resten ex situ te behouden. Aan de opgraving lagen de volgende in het PvE vastgelegde onderzoeksvragen ten grondslag:

Welk materiaal- en functiecategorieën zijn in het vondstenspectrum te onderscheiden?

Zijn er vondstconcentraties waar te nemen in delen van het traject en wat is uit de ruimtelijke verdeling af te leiden?

Wat voor interpretatie of indruk geven de vondsten als men ze plaatst naast het verhaal van de strijd, zoals dit algemeen bekend is of algemeen wordt aangenomen?

Is er onderscheid aan te brengen/waarneembaar tussen de twee perioden van militair gebruik van de Grebbeberg, te weten de meidagen 1940 en de periode 1944/1945?

Wat is de algemene staat van het materiaal?

Is het gevonden materiaal te herleiden tot specifieke eenheden of individuele personen?

Wat voor perspectief biedt het vondstmateriaal in methodische zin op slagveldarcheologie in Nederland?

Om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden dient een selectie te worden gemaakt van de aangetroffen vondsten. Hiertoe worden vondsten kort geëvalueerd. Daarna wordt een voorstel gedaan voor de verdere uitwerking en analyse.

4.1 Evaluatie van het onderzoeksgebied m**bt** vondstconcentraties

In het plangebied zijn een aantal vondstconcentraties aangetroffen, die verband houden met de accumulatie van WO2 gerelateerd materiaal.

afbeelding bevoegen

- Aan de noordzijde van het plangebied, in vak A1 en A2 is een kleine concentratie materiaal gevonden ~~dat~~ verband houdt met stellingbouw. Het gaat echter om zeer geringe aanwijzingen. Aan de overzijde van de weg op dezelfde hoogte in vak B3 t/m B7 zijn ook concentraties van dit materiaal gevonden, in hogere mate. Ook zijn hier concentraties spijkers waargenomen, die verder nergens zijn aangetroffen. Ook dit lijkt te duiden op resten van stellingen of de afbraak er van. Tot slot zijn in dit gebied in situ ogende resten tuindraad aangetroffen ter hoogte van een flauwe depressie in vak B7. Dit is vermoedelijk een deel van de stoplijnloopgraaf.
- In vak B9 en in mindere mate B14, is een concentratie prikkeldraad aangetroffen, die mogelijk aangeeft waar de prikkeldraadversperring in 1940 gelopen heeft. Opvallend is dat net ten oosten van de versperring ook een concentratie Duits materiaal gevonden is waaruit conclusies getrokken kunnen worden over het verloop van de strijd.
- Aan de oostzijde van het plangebied zijn twee zones gevonden waar de aanwezigheid van Duits materiaal groot was. Het gaat om vak A12 en B19. Hier lagen de Duitse ge-

weerhulzen letterlijk aan het oppervlak(!), een ongekend fenomeen 72 jaar na dato, zeker aangezien op deze plek duizenden mensen jaarlijks de 4 mei herdenking bijwonen. De vondsten geven een indicatie van waar de Duitsers in 1940 troepen in stelling brachten voor zijn de stoot door de Nederlandse stoplijn inzetten.

- Over het hele plangebied zijn scherven en drijfband-stukjes gevonden van artilleriemunitie, die aanleiding geven tot een kwantitatieve analyse van het artillerievuur op deze plek en een kwalitatieve analyse van het gebruikte geschut.

In alle vakken is het materiaal uit het tracé van het fietspad geborgen. Alleen de loopgraaf in vak B7, met de in situ aanwezige spandraden wordt direct bedreigd door de aanleg van het fietspad.

4.2 Evaluatie van het vondstmateriaal

In totaal zijn in het onderzoeksgebied 1954 vondsten gedaan met een totaalgewicht van 76,0 kilogram. Dit is inclusief niet-vraagstelling gerelateerde vondsten. Hieronder wordt dit resultaat verder geëvalueerd exclusief de parkeerplaats, omdat de zoekomstandigheden en grootte in dat zoekvak afwijken van de rest van het onderzoeksgebied (zie tabel 2).

Vondstaandeel	Waarde
Totaal aantal vondsten	1954
Totaal aantal vondsten (excl. parkeerplaats)	1936
Totaal gewicht vondsten (excl. parkeerplaats)	75015 gram
Aandeel WO2 gerelateerde vondsten (excl. park.pl)	723 (37%)
Massa-aandeel WO2 gerelateerde vondsten (excl. p.)	25954 gram (35%)

Tabel 2. Overzicht vondsten op het tracé.

Het totaal aantal vondsten gedaan in dit project is groot, veel groter dan verwacht. Het aandeel WO2 gerelateerde vondsten daarbinnen is eveneens groot en groter dan verwacht. Een groot deel van het WO2 materiaal bestaat uit granaatscherven en lege hulzen. De materiaalcategorieën beslaan een groot deel van alle bekende veelgebruikte metaallegeringen: ijzer en staal, koper en koperlegeringen, zink, tin, aluminium, lood etc. De staat van het materiaal is zeer wisselend, van goed tot pover.

Het materiaal kan bij voldoende interpretatie de vraagstelling beantwoorden en heeft vergaande gevolgen met betrekking tot het antwoord op vraag 7: het perspectief op slagveldarcheologie in Nederland. Dit komt omdat het materiaal mogelijkheden biedt tot verschillende analyses van het slagveld. Het is nog niet eerder in Nederland voorgekomen dat materiaal bij archeologisch slagveld onderzoek op zodanige manier vlakdekkend is verzameld dat kwantitatieve en kwalitatieve uitspraken gedaan kunnen worden over de strijd in 1940, en de mate waarin verschillende materiaaltypen of wapenen zijn ingezet.

Selectie en deselectie wo2- materiaal

De wo2-gerelateerde vondsten in dit onderzoek hebben een archeologische meerwaarde binnen huidige en eventueel toekomstig onderzoek. Voor die vondsten is behoud d.m.v. deponering aanbevolen.

In onderstaand selectievoorstel is niet de *archeologische potentie* van de vondsten leidend, maar de huidige visie van het depot Utrecht aangaande wo2-materiaal. Het depot heeft aangegeven moeite te hebben met deponering van wo2 metaal en zal dit in veel gevallen weigeren, ongeacht de archeologische potentie. De aanleiding tot deze houding betreft de hoeveelheid aangeboden WO2 materiaal, de staat en onduidelijkheden of keuzes ten aanzien deponering van vondsten die onder de wet wapens en munitie vallen.

Om niet met vondsten te blijven zitten, is deselectie dan het enige wat praktisch overblijft. Hieronder worden de consequentie voor een aantal vondstgroepen besproken.

Granaatscherven

Granaatscherven zijn van roestend industrieel gegoten staal. De scherven zijn redelijk stabiel, tot instabiel, structureel overwegend nog sterk. In de toekomst kan onderzoek aan scherfdikte en samenstelling informatie opleveren, maar deze methoden zijn nog niet ontsloten of te duur en verandering is niet op korte termijn te verwachten. Omdat ongeconserveerde scherven niet gedeponereerd mogen worden en conservering zeer kostbaar is, is het voorstel ze allen te deselecteren afgezien van een sample van 5 stuks.

Messinghulzen

Messinghulzen zijn in redelijk stabiele toestand aangetroffen in het plangebied. Messinghulzen geven in hoge mate aanleiding voor vervolgonderzoek naar productiewijze, opslag en transportlijnen via hun bodemstempels en informatie die te herleiden is uit wapenkenmerken die achterblijven in de huls bij afvuren. In potentie zijn ze tot op de bewegingen van individuele soldaten te herleiden. Hulzen kunnen daarmee gezien worden als relevant en waardevol archeologisch materiaal.

Deponering van hulzen ligt echter gevoelig bij het depot van de provincie Utrecht, omdat zij in principe onder de wapenwet vallen, hoewel het er op lijkt dat lege hulzen zijn vrijgegeven en dus gedeponereerd mogen worden¹. Hoe het ook zij: juridisch gezien moet het praktisch mogelijk zijn lege hulzen te deponeren, ofwel door ze voor hergebruik ongeschikt te maken, ofwel door toepassing van een ontheffing voor opslag bij het depot. Het depot heeft echter aangegeven dit materiaal op dit moment zondermeer *niet* te zullen accepteren ongeacht de waarde. Het advies

¹ In strikte zin vallen hulzen onder de wapenwet. Informering van RAAP bij deskundigen wijzen er echter op dat het houden van een collectie kennelijk gebruikte hulzen, die niet voor hergebruik geschikt zijn, niet onder de wapenwet valt. RAAP neemt op dit moment stappen dit verder uit te zoeken. Mochten hulzen wél onder de wapenwet vallen, dan geldt nog steeds dat voor bezit en opslag in principe een verlot of ontheffing aan te vragen is.

is daarom zoveel mogelijk aanvullend onderzoek te doen in het kader van huidig onderzoek, met name aan de bodemstempels van de hulzen en daarna alle hulzen te deselecteren.

Staalhulzen

Staalhulzen zijn geweerhulzen gemaakt van staal. Ze verkeren meestal in slechte staat, hoewel de vondst zelf een archeologische waarde heeft met betrekking tot huidige vraagstelling. Voor het overige geldt hetzelfde als bij granaatscherven: Het advies is deselectie.

Doppen van steelhandgranaten.

Zie messing hulzen.

Ritueel voorwerp

V een Onder de vondsten bevindt zich één voorwerp met kenmerken van een ritueel voorwerp of een rituele depositie. Het gaat om vondst B11-6: een hanger, gemaakt van Ylege (!) Mannlicher M95 patroon. Dit is een opmerkelijk en exposabel voorwerp en het is aanbevolen dit te consolideren en behouden.

Nog ongedetermineerde en overige vondsten

Aan een aantal vondsten kan nader onderzoek worden gedaan. Het gaat om 25 vondsten uit vakken A2,A3, A5,A7, A10, A12,A30,B1,B3,B4,B7,B8,B12,B15, B16,B17,B18,B19 met een nog onbekende functie. Deze vondsten kunnen aanvullend door een specialist gedetermineerd worden. Dit kunnen wij intern verzorgen. Na registratie van gegevens worden de vondsten gedeselecteerd.

Al afgevoerd materiaal

Het is goed hier nog te benadrukken dat een klein deel van het materiaal ~~is~~ al gedeselecteerd is, namelijk alle scherpe munitiedelen. Deze mogen op dit moment niet gedeponeerd, of vervoerd worden en zijn afgevoerd door de EOD. Dit betreft vondstnummers: A6-1; A12-14, 27, 28& 29; A14-3 & 4; A17-2; B3-10; B4-2; B5-7; B6-4; B9-6&7; B14-4; B16-4; B19-9. Daarnaast zijn twee vondsten afgevoerd als chemisch afval, twee batterijen met nummers: B1-3 en B11-1.

W011-batterijen?

Deselectie van de categorie 'non-wo2 vondsten'

Voor contemporaine niet-slagveld-gerelateerde vondsten in Nederland is nog nooit vlakdekkend archeologisch onderzoek uitgevoerd langs een provinciale weg. De huidige collectie heeft daarmee een zeker wetenschappelijk potentieel. De vondsten zijn echter van geen importantie voor de vraagstelling en er zitten geen bijzondere stukken tussen. Deze vondsten worden daarom allen gedeselecteerd.

5 Mogelijkheden voor uitwerking met betrekking tot de onderzoeksvragen

Voor de volgende onderzoeksvragen is nadere uitwerking van de resultaten en bestudering van het materiaal noodzakelijk om tot een antwoord te komen

- Wat voor interpretatie of indruk geven de vondsten als men ze plaatst naast het verhaal van de strijd, zoals dit algemeen bekend is of algemeen wordt aangenomen?
- Is er onderscheid aan te brengen/waarneembaar tussen de twee perioden van militair gebruik van de Grebbeberg, te weten de meidagen 1940 en de periode 1944/1945?
- Is het gevonden materiaal te herleiden tot specifieke eenheden of individuele personen?
- Wat voor perspectief biedt het vondstmateriaal in methodische zin op slagveldarcheologie in Nederland?

Voor de volgende vragen is geen nadere uitwerking nodig.

- Welk materiaal- en functiecategorieën zijn in het vondstenspectrum te onderscheiden?
- Zijn er vondstconcentraties waar te nemen in delen van het traject en wat is uit de ruimtelijke verdeling af te leiden?
- Wat is de algemene staat van het materiaal?

6 Bijstelling uitwerkingsplan en bijgestelde kostenraming

Is op basis van de evaluatie een bijstelling van het uitwerkingsplan vereist?

Ja, het uitwerkingsplan voorzag nog niet in de kosten voor conservering en uitgebreidere uitwerking. Aanpassing is dus noodzakelijk.

Bijkomende kosten: Verdere basale uitwerking en onderzoek aan het vondstmateriaal

Dit betreft verdere uitwerking van de WO2 vondsten, waarbij zaken als wapenkenmerken en serienummers worden genoteerd. Ook worden de nog ongedetermineerde WO2 vondsten opnieuw bekeken voor een second opinion. Dit kan RAAP intern verzorgen. In totaal worden hiervoor wordt 12 uur begroot tegen een tarief voor een specialist WO2. In totaal is sprake van een bedrag van € 984,- aan meerwerk.

Specialistisch onderzoek (determinatie/waardering/conservering/restauratie)

Voor conservering van de geselecteerde vondsten bieden we het volgende kostenoverzicht:

<i>Materiaal</i>	<i>Wat?</i>	<i>Prijs</i>
Staal Mfe	5 granaatscherven	75,-
Mme, Mfe, Mpb	Hanger van een Nederlandse patroon	95,-
Staal Mfe	Kniptang, contemporain	30,-
Totaal		200,- ex BTW

Subtotaal specialistisch onderzoek	€ 200,-
Meerwerk	€ 984,-
Totaal excl. BTW	€ 1184,-
BTW (19 %)	€ 224,96
Totaal incl. BTW	€ 1408,96

2

GESCAND

013 14.06.2012

Archeologisch Adviesbureau

datum: 12 juni 2012
 ons kenmerk: 17324UTF18 086211.doc
 behandeld door: drs. I.A. Schute
 uw brief van:
 uw referentie:
 bijlage(n):
 betreft: Selectieadvies Grebbeberg Rhenen

Provincie Utrecht
 De heer W. Spekkink
 Postbus 80300
 3508 TH Utrecht

Geachte heer Spekkink,

U heeft onlangs van ons het '*Evaluatie- en selectierapport. Metaaldetectie-onderzoek naar mobilia uit de Tweede Wereldoorlog op de Grebbeberg te Rhenen (N225), gemeente Rhenen*' ontvangen. Dit onderzoek heeft verrassende resultaten opgeleverd. In Nederland wordt vrijwel nooit iets gedaan aan slagveld-archeologie, een discipline die bijvoorbeeld in de Verenigde Staten veel meer vorm heeft. In Nederland zou dit onderzoek wel eens het eerste geweest kunnen zijn. De resultaten zijn boven verwachting en kort in het genoemde rapport verwoord.

Bij de metaaldetectie werd iets ten oosten van de zogenaamde Stoplijn (in feite een loopgraafstelsel), een van de Nederlandse verdedigingslinies van de Nederlanders in de meidagen van 1940, een tweede loopgraaf aangetroffen in de vorm van '*in situ* ogende resten-tuidraad ter hoogte van een flauwe depressie in vak B7'. De eerste loopgraaf is bij een eerder archeologisch onderzoek als behoudenswaardig beoordeeld en opgegraven (Schute, 2009). Bij het toenmalige onderzoek is per deelgebied een steekproef genomen. De nu ontdekte loopgraaf is daardoor toen net gemist.

Doordat deze tweede loopgraaf haaks op het fietspad ligt, impliceert dit dat wanneer gekozen wordt voor een kleine opgraving -en dat lijkt hier onvermijdelijk- dit een zeer beperkte actie zal zijn (de breedte van het fietspad is een paar meter).

Ons selectieadvies luidt:

de loopgraaf is behoudenswaardig en zal *in situ* beschermd moeten worden of opgegraven. De rest van het plangebied wordt vrijgegeven.

Na overleg is besloten om de eventuele opgraving tegelijk te doen met de archeologische begeleiding van de aanleg van de parkeerplaats naast de erebegraafplaats. Op die manier kunnen kosten worden bespaard. Op basis van informatie van de provincie Utrecht is deze begeleiding voorzien in het tweede en derde kwartaal van 2013.

RAAP Hoofdkantoor
 Leeuwenveldsweg 5b
 1382 LV Weesp
 Postbus 5059
 1380 GB Weesp
 www.raap.nl
 T 0294 491 500
 F 0294 491 519
 E raap@raap.nl
 KvK 34137810
 NG 4895648
 ABN AMRO 540299581

RAAP Noord-Nederland
 De Kiel 11
 9206 BG Drachten
 T 0512 589 140
 F 0512 539 800
 E raapnl@raap.nl

RAAP Oost-Nederland
 Postbus 222
 7200 AE Zutphen
 T 0575 65 78 76
 F 0575 56 70 65
 E raapont@raap.nl

RAAP Zuid-Nederland
 De S. Lohmanstraat 11
 6004 AM Weert
 T 0495 51 35 55
 F 0495 51 35 40
 E raapzn@raap.nl

RAAP West-Nederland
 Postbus 4025
 2301 RA Leiden
 T 071 578 81 18
 F 071 631 82 88
 E raapwn@raap.nl

De provincie Utrecht zal over het in deze brief verwoorde selectieadvies in overleg moeten treden met de gemeente Rhenen en eventueel diens archeologisch adviseur. De gemeente formuleert uiteindelijk een selectiebesluit.

Hoogachtend,

De heer drs. I.A. Schute

RAAP Hoofdkantoor
Leeuwenveldseweg 5b
1382 LV Weesp
Postbus 5089
1380 GB Weesp
www.raap.nl

T 0294 491 500
F 0294 491 519
E raap@raap.nl
KvK 34137810
ING 4895648
ABN AMRO 540269581

RAAP Noord-Nederland
De Kiel 11
9206 BG Drachten
T 0512 589 140
F 0512 539 890
E raapnnl@raap.nl

RAAP Oost-Nederland
Postbus 222
7200 AE Zutphen
T 0575 56 78 76
F 0575 58 70 85
E raaponi@raap.nl

RAAP Zuid-Nederland
De S. Lohmanstraat 11
6004 AM Weert
T 0495 51 35 55
F 0495 51 35 40
E raapznl@raap.nl

RAAP West-Nederland
Postbus 4025
2301 RA Leliden
T 071 576 81 18
F 071 531 82 89
E raapwnl@raap.nl